

УДК 341.34+342.77

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/169-170

Наталія ФЕДІНА

доцент кафедри теорії права,
конституційного та приватного права,
факультету № 1,
кандидат юридичних наук, доцент

Денис ОВДІЙЧУК

курсант факультету № 1
Інституту підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету
внутрішніх справ

**ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ НА ТИМЧАСОВО
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ**

Після початку збройної агресії росії проти України 24 лютого 2022 р. життя більшості українців перевернулося і вже ніколи не буде таким, як раніше. Уже з перших хвилин вторгнення ми помітили, як порушуються права людини.

Основним правом людини є право на життя (ст. 27 Конституції України) [1]. Багато людей, як цивільних, так і наших захисників, зазнали поранень або загинули. Можемо стверджувати, що росія свідомо порушує право людини на життя, вбиває, катує усіх на своєму шляху. Неможливо не згадати масове поховання у м. Ізюм Харківської області. Після звільнення містечка від російських окупантів 10 вересня 2022 р. ЗСУ, Національна поліція України та інші державні структури почали виявляти масові поховання українців, які загинули від рук рашистів. Було виявлено сотні мертвих, ні в чому не винних людей, їх вбивали, знищували, а їхні тіла закопували в спільні ями. Після цього довгий час неможливо було ідентифікувати тіла загиблих через їхній жахливий стан, деякі з них не мали статевих ознак. До сьогодні залишається ще багато неідентифікованих тіл. Це лише одне з масових поховань, виявлених біля м. Ізюм. На окупованих територіях місяцями панували шалений жах, насильство, тортури та масові вбивства [2].

Право на рівність та повагу до гідності особи (ст. 28 Конституції України) [1] забороняє будь-які приниження громадянина, застосування покарання або поведження, що принижує гідність особи. Воно забезпечує належне ставлення до особи з боку будь-якої держави, органів влади та інших громадян, забезпечує нормальне існування та розвиток особи. На жаль, багато військових ЗСУ, захищаючи нашу землю, потрапляють у полон до росіян. Усім відомо про те, як останні поводяться із нашими військовополоненими. Це можуть бути різні знущання, домагання, приниження, застосування фізичної сили, різних пристроїв для завдання фізичного болю особі.

Наступним, не менш важливим, є право особи на житло (ст. 47 Конституції України) [1]. Багато громадян втратили свої домівки внаслідок потрапляння снарядів або осколків, а інші – тому, що змушені були покинути житло, на яке заробляли протягом життя, вклали фінанси та душу, а нині воно знаходиться на тимчасово окупованій території. З початку війни росіяни свідомо влучали по багатоповерхівкам, де не одна сім'я втрачала своє помешкання та залишалася без даху над головою. Також неможливо не згадати підриг Каховської ГЕС – тоді вода залила багато сіл, міст. Будинки, квартири були повністю затоплені, вода на своєму шляху знищувала все: людей, тварин, майно.

Також багато громадян тимчасово втратили житло у зв'язку з тим, що територія, на якій перебуває будинок, залишається під тимчасовою окупацією, люди не мають доступу до своїх помешкань, оскільки не хотіли наражати себе на небезпеку та змушені були покинути ці території. Багато з них, на жаль, більш ніколи не повернуться до свого будинку, оскільки він повністю знищений окупантами, а деякі з них навіть не знають, чи залишився їхній будинок, чи його вже немає. У Мелітопольському районі російські окупаційні сили відібрали приватні будинки у людей, які змушені були виїхати з регіону. Цей процес окупаційна влада називає «націоналізацією». В деяких населених пунктах ці будинки складають понад 10 % всього житлового фонду [3].

Особи, які перебувають на тимчасово окупованій території, фактично не мають права на свободу думки і слова (ст. 34 Конституції України) [1]. Оскільки влада, яка встановилася на окупованих територіях, намагається нав'язати ідеологію росії, але більшість українців є свідомими та залишаються з власною думкою і вважають, що все, що їм розповідають, є неправдою та нісенітницею, вони намагаються довести це окупантам. Проте останні, незважаючи ні на що, будуть забороняти особі говорити про це, розпочнуть застосовувати фізичну силу, катування та інші види розправи. Тому фактично стосовно багатьох громадян порушується право на свободу слова, вони не можуть вільно висловлювати свою думку, оскільки за це можуть втратити власне життя.

Порушується і право на участь в управлінні державними справами (ст. 38 Конституції України) [1]. Кожен громадянин, який досягнув вісімнадцяти років, має право брати участь у виборах. Оскільки країна перебуває в умовах воєнного стану, проводити збори, мітинги, демонстрації заборонено. Відповідно громадяни не можуть донести свої погляди та переконання до органів державної влади та місцевого самоврядування.

Найболючішим є порушення права дітей, які позбавлені можливості бути поруч зі своїми батьками та близькими родичами (ст. 52 Конституції України) [1]. У багатьох дітей батьки загинули, героїчно захищаючи нашу землю, інших дітей терористи депортували до росії під виглядом надання допомоги та відпочинку, доля більшості цих ні в чому не винних дітей залишиться назавжди невідомою, проте вони мають бути поруч із своїми батьками, під надійним наглядом та в повноцінному забезпеченні.

Під виглядом «добрих» справ, евакуації чи відпочинку Росія вивозить українських дітей на територію російської федерації чи тимчасово окупованого Криму. Жертвами депортації стають як вихованці інституційних закладів, так і діти, яких сиротами зробили військові країни-окупанта. Також вивозять і тих, у кого є родинні зв'язки на території України [4] Станом на 22 листопада 2023 р. відомо про 19 546 дітей, яких росія депортувала на свої території.

Також не менш важливим є право на охорону здоров'я (ст. 49 Конституції України) [1], воно теж гостро порушується у умовах війни. Часто пораненим військовослужбовцям не можуть надати медичну допомогу через те, що ведуться активні обстріли з боку ворога, через це воїни гинуть. Також велика кількість медичних закладів знищена ворожими обстрілами, в інших через руйнування неможливо надавати медичні послуги громадянам.

Тому, аналізуючи всю наведену вище інформацію, хочемо зазначити, що питання захисту прав людини, особливо на тимчасово окупованих територіях, дуже загострюється з кожним днем. Заарештовується все більше невинних людей, а самопроголошені органи державної влади все більше дозволяють собі порушувати міжнародні норми щодо прав та свобод людини, які ратифіковані майже у кожній країні. Саме тому Україні потрібно ще раз переглянути всі способи захисту прав і свобод людини і громадянина, удосконалити їх та зробити більш ефективними й дієвими, доступними для цивільного населення окупованих територій.

---

1. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Ідентифікувати всіх загиблих в Ізюмі неможливо через те, що родичі не приходять на ДНК-експертизу – прокуратура. *Гордон*. URL : <https://gordonua.com/ukr/news/war/identifikuvati-vsih-zagiblih-v-izjumi-nemozhливо-cherez-te-shcho-rodichi-ne-prihodjat-na-dnk-ekspertizu-prokuratura-1633876.html>.

3. «Відбирають житло та перепродають». Як українцям захистити своє майно в окупації? *Радіо Свобода*. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-rosiyski-okupanty-vidbyrayut-zhytlo-ukrayintsiv/32418933.html>.

4. Омбудсман про звіт РФ щодо депортованих дітей з України: Це прямий доказ для МКС. *АрміяInform*. URL : <https://armyinform.com.ua/2023/08/01/ombudsman-pro-zvit-rf-shhodo-deportovanyh-ditej-z-ukrayiny-cze-pryamij-dokaz-dlya-mks/>.